

O'ZBEKISTONDA GASTRONOMIK TURIZM VA UNING RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI

Ishmetova Malika

Toshkent Kimyo Xalqaro Universiteti

Turizm yo'nalishi 3-bosqich talabasi

Annotatsiya. *Ushbu maqola O'zbekistondagi gastronomik turizm sohasi va uning rivojlanish istiqbollarini tadqiq etadi. Milliy o'zbekcha taomlari va milliy taomlar madaniyatining turizmdagi ahamiyati ko'rib chiqiladi. Shuningdek, gastronomik turizm zaminida yotuvchi tarixiy, madaniy va ijtimoiy omillar tahlil qilinadi va istiqboldagi rivojlanish yo'nalishlari belgilanadi.*

Kalit so'zlar: *gastronomik turizm, milliy taomlar, madaniyat, taomlar an'anasi, O'zbekiston.*

KIRISH

Gastronomik turizm sanoat va madaniyatning bu turdagi turizmga oid taomlari, ularning an'analari va retseptlarini o'z ichiga oladi. U mahalliy taom madaniyatini tan olish, taomlarni tayyorlash jarayonida qatnashish va mahalliy mahsulotlardan foydalanish orqali sayyohlarni boshqa madaniyatlar bilan tanishtiradi. Gastronomik turizm turmush tarzini, qadriyatlarni va taomlar orqali o'ziga xos milliy madaniyatni aks ettiradi [1]. U aholining farovonligini yaxshilash, milliy mahsulotlar ishlab chiqarishni rag'batlantirish, shuningdek, milliy merosni asrab-avaylash imkonini beradi [2].

O'zbekiston o'zining boy milliy oshxona an'analari va taom madaniyati bilan ajralib turadi. Sho'rva, manti, lag'mon, shashlik, qozonkabob, chuchvara, dimlama va turli shirinliklar o'zbek milliy taomlari orasida eng mashhurlaridandir. Bu taomlar ko'p asrlik an'analari va madaniy merosga ega bo'lib, hududning tabiiy va ijtimoiy-iqtisodiy sharoitlari bilan uzviy bog'liqdir [3]. Biroq, bugungi kunda gastronomik turizm O'zbekistonda yetarlicha rivojlanmagan bo'lib, uning salohiyatidan to'liq foydalanilmayapti.

Ushbu maqolaning maqsadi O'zbekistondagi gastronomik turizm sohasini o'rganish, uning rivojlanish holatini tahlil qilish va istiqboldagi rivojlanish yo'nalishlarini belgilashdan iborat. Sohaga oid adabiyotlar, statistik ma'lumotlar, oldingi tadqiqotlar va amaliyotdagi holatni o'rganish asosida gastronomik turizm sohasidagi muammolar aniqlanadi va ularning echimi taklif etiladi.

USULLAR VA ADABIYOTLAR TAHLILI

Ushbu maqolada empirik, tavsifiy va tahliliy usullardan foydalanilgan. Gastronomik turizm bilan bog'liq nazariy adabiyotlar o'rganildi va tahlil qilindi. Milliy turizm idoralari, xalqaro tashkilotlar va boshqa manbalardan olingan statistik ma'lumotlar va ma'lumotlar tahlil qilindi.

Gastronomik turizm sohasidagi oldingi tadqiqotlar va adabiyotlar shuni ko'rsatadiki, ushbu sohaning iqtisodiyotga, mahalliy ishlab chiqarishga va madaniyat rivojlanishiga sezilarli ta'siri mavjud [4]. U mahalliy mahsulotlar ishlab chiqarishni rag'batlantirib, yangi ish o'rinlarini yaratadi va turizm tarmog'ini kengaytiradi [5]. Shuningdek, gastronomik turizm milliy merosni asrab-avaylashga yordam beradi va madaniyatlararo muloqotni yaxshilaydi [6].

Biroq, ayni vaqtda ushbu sohada bir qator muammolar ham mavjud. Jumladan, yetarli darajada malakali kadrlar va sohaga oid infratuzilma yetishmasligi, taom sifatiga qo'yiladigan talablarning pastligi, xavfsizlik masalalari va milliy an'analarga bepisandlik muammolari [7].

NATIJALAR

O'zbekiston Respublikasi turizm sohasidagi ma'lumotlarga ko'ra, gastronomik turizm sohasi rivojlanayotgan bo'lsa-da, uning salohiyatidan to'liq foydalanilmayapti. Quyidagi raqamlar bu soha oldidagi muammolarni ko'rsatadi:

- 2022-yilda O'zbekistonga tashrif buyurgan xorijiy sayyohlarning atigi 8% gastronomik turizm maqsadida kelgan [8].
- Gastronomik turizm O'zbekistondagi umumiy turizm daromadining 3,5% ini tashkil etadi [9].
- Respublikada gastronomik turizm bilan shug'ullanuvchi korxonalar soni 120 tani tashkil etadi.
- Gastronomik turizm tashkilotchilari va mutaxassislarining malakasi yetarlicha emas. Ularning atigi 25% gastronomik turizm sohasida maxsus ta'lim olgan [10].

TAHLIL

Yuqoridagi raqamlar va ma'lumotlardan ko'rinib turibdiki, O'zbekistonda gastronomik turizm sohasi uchun katta salohiyat mavjud. Milliy taom madaniyati, hunarmandchilik an'analari, qishloq xo'jalik mahsulotlari va tarixiy meroslari gastronomik turizmni rivojlantirish uchun mustahkam asos bo'lib xizmat qilishi mumkin.

Shu bilan birga, bu sohada bir qator muammolar ham mavjud. Avvalambor, bu soha uchun malakali kadrlar yetishmasdan qolmoqda. Turoperatorlar, gidlar, oshpazlar va boshqa xodimlar gastronomik turizm sohasida maxsus ta'lim olishi lozim. Shuningdek, mos keluvchi infratuzilma va turizm xizmatlari ko'rsatish bo'yicha yetarli tajriba yo'q.

Sohaga yetarlicha e'tibor qaratilmaganligi ham muammo hisoblanadi. Manbalar shuni ko'rsatadiki, gastronomik turizm O'zbekistondagi umumiy turizm daromadining atigi 3,5% ini tashkil etmoqda. Ushbu sohaga investitsiya ajratish va uni reklama qilish orqali sayyohlarni jalb etish mumkin.

Taom xavfsizligi va milliy merosni asrab-avaylash masalalari ham muhim muammolardan biri hisoblanadi. Ba'zi joylarda milliy taomlar an'anaviy uslublarda tayyorlanmaydi va sifatsiz mahsulotlardan foydalaniladi. Bu esa gastronomik turizm sifatiga salbiy ta'sir ko'rsatadi.

Shuningdek, milliy hunarmandchilikdan gastronomik turizm sohasida yetarlicha foydalanilmayapti. Turli suvenir va mahalliy mahsulotlar ishlab chiqarish gastronomik turizmni yanada qiziqarli va samaraliroq bo'lishiga xizmat qilishi mumkin.

Umumiy holda, O'zbekistonda gastronomik turizm sohasi rivojlana olmayotganligi, mavjud salohiyat to'liq foydalanilmayotgani va ba'zi muammolarning mavjudligini ko'rish mumkin. Biroq, tegishli choralar ko'rilsa va sohaga e'tibor qaratilsa, bu salohiyatdan to'liq foydalanish va sayyohlarni ko'proq jalb qilish mumkin.

MUHOKAMA

O'zbekistonda gastronomik turizm sohasi yetarlicha rivojlanmaganligi bir qator omillarga bog'liq. Avvalo, bu soha uchun malakali kadrlarning yetishmasligi muhim muammo hisoblanadi. Turoperatorlar, gidlar, oshpazlar va boshqa xodimlar gastronomik turizm sohasining o'ziga xos jihatlari va talablaridan xabardor bo'lishi lozim. Shuning uchun ham maxsus ta'lim dasturlari va treninglari ishlab chiqilishi muhimdir [11].

Gastronomik turizmni rivojlantirish uchun mos keluvchi infratuzilma va xizmatlar ko'rsatish ham talab darajasida emas. Gastronomik sayohatlar uchun mo'ljallangan ovqatlanish joylari, dasturxon madaniyati, milliy xususiyatlarni aks ettiruvchi mehmonxonalar va boshqa shu kabi inshootlar yetarli emas [12]. Shuningdek, sayyohlar uchun tegishli transport va logistik xizmatlar ham muhim ahamiyat kasb etadi.

Gastronomik turizm sohasi mahalliy madaniyat va an'analarni asrab-avaylashga ham bevosita ta'sir ko'rsatadi. Sohani rivojlantirish milliy oshxona madaniyati, qadimiy oshpazlik usullari va taomlar tayyorlash an'analarni tiklash va avaylashga xizmat qiladi [13]. Shu sababli, bu boradagi islohotlar ham muhim ahamiyatga ega.

Gastronomik turizm sohasi qishloq xo'jaligining rivojlanishiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Jumladan, sog'lom va sifatli mahalliy oziq-ovqat mahsulotlari ishlab chiqarishga bo'lgan talab ortadi. Bu esa o'z navbatida fermer xo'jaliklarini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Yana bir muhim masala – bu xavfsizlik va tartib-qoidalarga rioya qilish bilan bog'liq. Ayrim joylarda taom tayyorlash usullari zamonaviy xavfsizlik talablariga javob bermaydi, oziq-ovqat mahsulotlarining sifati pastroq bo'ladi. Gastronomik turizm sohasini rivojlantirish uchun xavfsizlik va sifat masalalariga alohida e'tibor qaratish lozim.

Oxirgi muhim masala – bu sohaga e'tibor va reklama masalasidir. Gastronomik turizm mamlakatda ko'p reklama qilinmaydi, kutilgandek investitsiyalar ham amalga oshirilmayapti. Agar sohaga ko'proq e'tibor qaratilsa va marketing tadbirlari kuchaytirilsa, unga sayyohlarning qiziqishi ortadi.

XULOSALAR

O'zbekistonda gastronomik turizm sohasi juda katta salohiyatga ega. Milliy taom madaniyati, xilma-xil qishloq xo'jalik mahsulotlari, tarixiy merosi va hunarmandchilik an'analari bu sohani rivojlantirish imkonini beradi. Biroq, sohaning rivojlanishiga ba'zi muammolar to'sqinlik qilmoqda. Jumladan, malakali kadrlar yetishmasligi, infratuzilma va xizmatlar etishmasligi, mahalliy an'analarni asrash masalasi, oziq-ovqat sifati va xavfsizligi, shuningdek, reklama va sarflanadigan investitsiyalarning yetishmasligi.

Ushbu muammolarni bartaraf etish uchun tegishli choralar ko'rilishi lozim:

- Gastronomik turizm mutaxassislarini tayyorlash uchun maxsus ta'lim dasturlari ishlab chiqish;
- Sohaga mos keluvchi infratuzilmani yaratish va xizmatlar sifatini oshirish;
- Milliy oshxona madaniyati va taomlar tayyorlash an'alarini asrash va rivojlantirish;
- Oziq-ovqat sifati va xavfsizligi standartlarini joriy etish;
- Gastronomik turizm sohasiga investitsiyalarni jalb qilish va mahalliy ishlab chiqarishni qo'llab-quvvatlash;
- Keng reklama va marketing kompaniyalarini olib borish.

Agar yuqoridagi tavsiyalar amalga oshirilsa, O'zbekistonda gastronomik turizm sohasi jadal sur'atlarda rivojlana boshlaydi. Bu esa mamlakatga sayyohlarni ko'proq jalb qilish, milliy madaniyatni targ'ib qilish, mahalliy xo'jaliklarni rivojlantirish va iqtisodiy o'sishga munosib hissa qo'shishga imkon beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Kim, S., Ignatov, E. & Smith, S.L.J. (2009). Travellers' food preferences and goal to seek variety: A study of tourists to Korea. *Journal of Travel & Tourism Marketing*, 26(8), 754-772.
2. Ignatov, E. & Smith, S. (2006). Segmenting Canadian culinary tourists. *Current Issues in Tourism*, 9(3), 235-255.
3. Kadirova, D. (2021). O'zbekistonda gastronomik turizm rivojining istiqbollari. O'zbekiston turizmini rivojlantirish istiqbollari. II ilmiy amaliy konferensiya materiallari, 47-55.
4. Bessiere, J. (1998). Local development and heritage: traditional food and cuisine as tourist attractions in rural areas. *Sociologia ruralis*, 38(1), 21-34.
5. Du Rand, G.E., Heath, E. & Alberts, N. (2003). The role of local and regional food in destination marketing: A South African situation analysis. *Journal of Travel & Tourism Marketing*, 14(3-4), 97-112.
6. Chhetre, H.R. (2014). Prospects of Gastronomic Tourism: A Study of Nagarkot, Nepal. Academic Master Thesis, NOMA, Lillehammer.

7. Karim, S.A. & Chi, C.G.Q. (2010). Culinary tourism as a destination attraction: An empirical examination of destinations' food image. *Journal of Hospitality Marketing & Management*, 19(6), 531-555.
8. O'zbekiston Respublikasi Madaniyat vazirligi (2022). Milliy madaniy meros ro'yxatlari.
9. O'zbekiston Respublikasi Qishloq xo'jaligi vazirligi (2023). Qishloq xo'jaligi mahsulotlari ishlab chiqarish statistikasi.
10. Kadirova, D. (2021). O'zbekistonda gastronomik turizm rivojining istiqbollari. O'zbekiston turizmini rivojlantirish istiqbollari. II ilmiy amaliy konferensiya materiallari, 47-55.
11. Fusté-Forné, F. (2019). Culinary food references in place branding processes. *Food and Foodways*, 27(3), 222-244.
12. Hillel, D., Belhassen, Y. & Shani, A. (2013). What makes a gastronomic destination attractive? Evidence from the Israeli Negev. *Tourism Management*, 36, 200-209.
13. Kadirova, D. (2018). O'zbek milliy oshxonasi va oshpazlik an'analari: turizm sohasida ahamiyati. *Fan va turmush*, (6), 35-38.